

Lekcja 3. Nad Wisłą i nad Dnieprem

CZĘŚĆ DLA NAUCZYCIELA

Wstęp:

Rzeczpospolita, powstała po zjednoczeniu Polski i Litwy, była ogromnym państwem i graniczyła z wieloma sąsiadami. Jako kraj była bardzo zróżnicowana. Można tu było napotkać ludzi mówiącymi ok. 40 językami, wyznających wiele religii. Pełna stepów, lasów, bagien, gór, jezior, wielkich rzek oraz pól uprawnych. Niektóre części były gęsto zaludnione, w innych łatwiej było spotkać dzikie zwierzęta niż człowieka. Kraj miał charakter wiejski, istniało także trochę bogatych miast.

Streszczenie tematu:

1. Sąsiedzi Rzeczpospolitej
2. „Spichlerz Europy”
3. Krajobraz Rzeczpospolitej
4. Przybysze

Pełna treść tematu [TUTAJ](#).

Forma pracy: Po wstępie wykładowym, tłumaczącym kształt Rzeczpospolitej w XVI – XVII wieku, każdy wątek będzie opracowywany z pomocą dołączonej specjalnej karty pracy, którą będzie komentował na bieżąco nauczyciel. W trakcie lekcji uczniowie spotkają się z tekstem źródłowym, ikonografią, mapami oraz zmierzają się z zadaniami na karcie. Na koniec nauczyciel przeprowadzi podsumowanie zajęć.

Zachęcamy do wspólnego rozwiązywania zadań. Karty nie należy stosować jako środka egzaminacyjnego.

Karty pracy są dwujęzyczne i należy je wydrukować dla każdego ucznia z osobna.

Wy tłumaczenia i odpowiedzi do karty.

1. Odpowiedzi od lewej to: 5, 4, 6, 1, 2, 3
2. Należy zwrócić uwagę na handel zbożem przez Gdańsk i wynikającą z tego potęgę tego miasta, jak i wspomnieć o dochodach z wielickich i bocheńskich żup solnych. Przyczyny ograniczenia handlu czarnomorskiego wynikały z niszczycielskiego sąsiedztwa tatarskiego.
3. Odpowiedzi: 1d, 2a, 3c, 4e, 5f, 6b. Dla uatrakcyjnienia ćwiczenia można poprosić uczniów o wycięcie obrazów i układanie ich na mapie rzeczywistej lub przyczepianie do tablicy na kontur Rzeczypospolitej.
4. Obrazy zawierają przedstawienia: Włochów, Holendrów, Żydów, Tatarów, Szkotów i Ormian. Warto sięgnąć po przedstawienia innych narodowości zamieszkujących Rzeczypospolitą i porównać ich z typowymi przedstawieniami np. szlachty polskiej czy Kozaków zaporoskich:
<https://nplp.pl/wp-content/uploads/2015/07/Step.jpg>
https://pl.wikipedia.org/wiki/Szlachta#/media/Plik:Ubior_Szlachty.jpg

Elementy podstawy programowej

Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII wieku. Uczeń:

XI. 6. rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie.

Lekcja 2. Nad Wisłą i nad Dnieprem *CZĘŚĆ DLA UCZNIA*

1. Sąsiedzi Rzeczypospolitej

Rzeczpospolita była ogromnym krajem, liczącym prawie 1 mln kilometrów kwadratowych. To tyle, ile liczy powierzchnia współczesnej Litwy, Polski i Ukrainy łącznie. Miała kilku sąsiadów, z którymi łączyły ją sojusze, handel i wojenne zatargi. Przyjrzyj się mapie i dopasuj numery do wypisanych w tabelce sąsiadów.

monarchia Habsburgów	państwo moskiewskie	hospodarstwo mołdawskie	królestwo Szwecji	chanat tataró krymskich	elektorat Brandenburgii

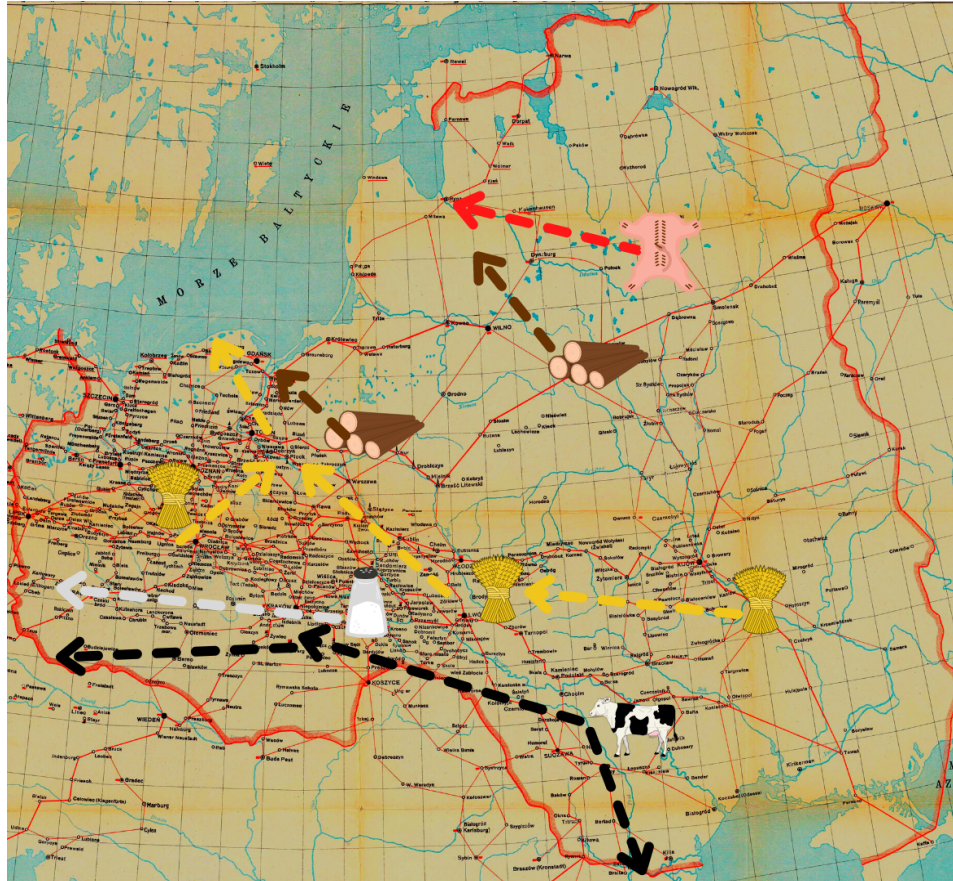
Tak rozległe sąsiedztwo wiązało się z licznymi niebezpieczeństwami – ciężko było bronić granic, szczególnie że kraj był najeżdżany od północy, wschodu i południa.

2. „Spichlerz Europy”

Rzeczpospolita znajdowała się także na trasie ważnych szlaków handlowych i dostarczała wielu istotnych surowców. Była bardzo istotnym dostawcą darów natury. Nazywana była „spichlerzem Europy”, bo żywiła kraje Zachodu Europy. Świerki pochodzące z Litwy czy Białorusi, używane do budowy statków, były tak ważne, że w języku angielskim do dziś nazywają się „spruce” (czyli z Prus).

1. Na poniższej mapie możecie zobaczyć przebieg najważniejszych szlaków handlowych – rzecznych i lądowych. Odpowiedz na pytania:

Z jakiego miasta Rzeczpospolitej wysyłano zboże na Zachód Europy?	
Czym jeszcze handlowano?	
Gdzie znajdowały się kopalnie dostarczające towaru na biały szlak?	
Jak myślicie, dlaczego szlaki handlowe przez Morze Czarne były rzadko wybierane?	

3. Krajobraz Rzeczypospolitej

Poszczególne ziemie naszego kraju bardzo się od siebie różniły. Były tu puszcze, stepy, góry, wielkie rzeki i jeziora. Ludzie modlili się w różnych językach i chodzili do różnych świątyń.

1. Przyporządkuj widoki do obszarów zaznaczonych na mapie

a

b

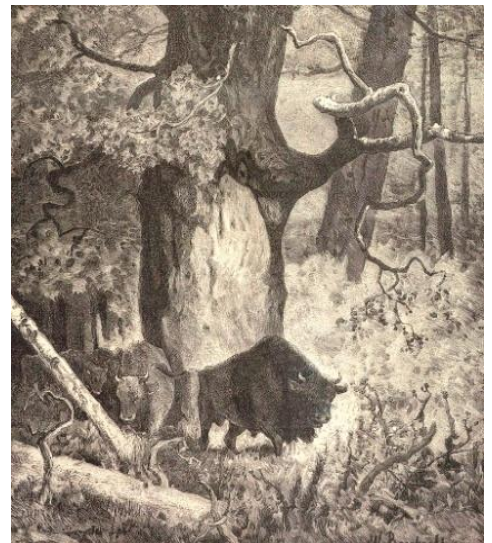
c

d

e

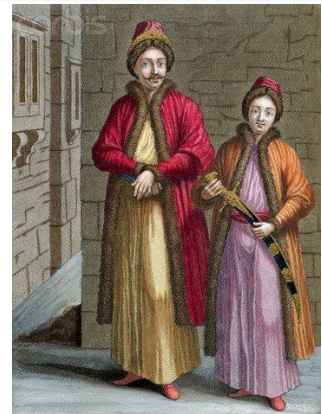
f

4. Przybysze

W porównaniu z innymi krajami europejskimi tego okresu można nazwać Rzeczpospolitą krajem spokojnym i tolerancyjnym. Osiedliło się w niej dużo przybyszów z różnych stron świata: Holendrów, Szkotów, Włochów, Niemców, Tatarów, Żydów czy Ormian. Byli tu m.in. jako najemnicy, kupcy, rzemieślnicy, rolnicy. Nowa ojczyzna dawała im szansę na pracę i majątek. Mogli wyznawać swoje religie, zdobywać uznanie a nawet dostać tytuł szlachecki!

1. Spróbujcie ustalić pochodzenie poniższych przybyszów. Skorzystajcie z wypisanych powyżej narodowości.

Ilustracje do tematu:

Sąsiedzi Rzeczpospolitej

Ci spod JEDYNKI robią dobre wino. Z tymi spod DWÓJKI utrzymujemy kontakty towarzyskie i rodzinne. Na sąsiadów spod TRÓJKI trzeba uważać. Lubią wpaść na chwilę i coś sobie "pożyczyć". Ci spod PIĄTKI dają najlepsze prezenty. A sąsiedzi spod NUMERU 7 chcą nas eksmitować!

Tymczasem na ziemiach białoruskich...

Beauplan o bobakach nad Dnieprem

...Można by powiedzieć, że zwierzęta te mają pośród siebie niewolników, a to dlatego, że te, które są leniwe, każą niewolnikom położyć się na plecach i kładą im na brzuchach wielką garść suchej trawy, którą bobaki trzymają, obejmując ją łapkami. Potem pozostałe zwierzęta wloką takiego bobaka za ogon aż do wejścia do kryjówki i w ten sposób służy on im za sanie...

Sebastian Klonowic o Rusi

NIE MA PIĘKNIEJSZEJ NIŻ ROXOLANIA!

KTO TAKI?!

Licencje i prawa autorskie wykorzystanych grafik

1. Mapa Rzeczypospolitej, Johann Baptista Homann, Norimbergae post 1715; Biblioteka Narodowa
2. Moskwa 1610 Autorstwa anonymous plate - web, Domena publiczna,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3001496>
3. Pikinier - By Rijksmuseum - <http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.29275>, CC0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=84110499>
4. Gdańsk Autorstwa Wojciech Gerson - www.pinakoteka.zascianek.pl, Domena publiczna,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=957654>
5. Mapa szlaków handlowych
<https://polona.pl/item/drogi-handlowe-w-polsce-w-wiekach-srednich-i-w-xvi,ODQ1NjI2NjQ/11/#info:metadata>
6. Zboże płaci By Unknown artist from Poland - ed. Marek Rostworowski (1983). Polaków portret własny: praca zbiorowa, Arkady. ISBN 83-21331-55-6, Public Domain,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=922034>
7. Stepy Autorstwa Stanisław Masłowski - Muzeum Narodowe w Warszawie, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=99175901>
8. Żyd By Luiken, Caspar, 1672-1708 (Engraver/Stecher) Weigel, Christoph, 1654-1725 (Engraver/Stecher) - Neu-eröffnete Welt-Galleria. Worinnen sehr curios und begnügt unter die Augen kommen allerley Aufzüge und Kleidungen unterschiedlicher Stände und Nationen... Nürnberg, 1703 <http://diglib.hab.de/drucke/wt-4f-93/start.htm>, Public Domain,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=56626488>
9. Szkot By Köler - This image is from the NYPL digital gallery website. The image was scanned from a book published in 1893-1895., Public Domain,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7164721>
10. Ormianie By Teodoro Viero (1740-1819) - Unknown source, Public Domain,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31824434>
11. Bagno Di Jacob van Ruisdael - Ermitage, Pubblico dominio,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=158627>
12. Widok Krakowa od strony Kazimierza z początku XVII wieku na wędziedzie G.Brauna i F.Hogenberga